

משולחן שלמה

עיונים ופנינים בפרשה משיעוריו של

הגאון הינוקא
רבינו שלמה יהודה בארי שליט"א

גליון
199

פרשת כי תצא

הגיעה תורה לסוף דעתו

זו על רעתם ועונשם של ישראל שעתיד הקב"ה לדונם כבן סורר ומורה, ולכך ביקש מהקב"ה שיניחנה מלכותבה וירחם על ישראל. והשיב לו הקב"ה 'דרוש וקבל שכר', שכאשר ידרוש היטב בפרשה זו יראה שהכל הוא לטובת ישראל לנצח. ורמז הקב"ה לשר התורה שיפרש סוד פרשה זו למשה, ודרש ואמר לו שה'איש' הוא הקב"ה, וה'בן' זהו ישראל, וכאשר סרו מדרך הטוב בעוונותיהם ולא שמעו בקול אביהם ואמם, הם קוב"ה ושכינתיה כאמור, ולא שמעו לקול הנביאים שהוכיחם לשוב לדרך הטוב, הנה כבר אין נמשכים להם דרכי הרחמים והזכות אף ממדרגת אבא ואמא העליונים, ורק ממדרגת 'זקני עירו', היא מדרגת עתיקא קדישא, נמשכים עליהם אז רחמים עליונים מאד להצילם לפליטה, ומצד גילוי רחמים אלו טענו להם לישראל לזכות שלא באו לידי מעשיהם הרעים רק מחמת שנתערבו בין האומות, אבל מצד מהותם האמיתית הרי הם כענין 'בנים', ובזה יצא הדין מאת קוב"ה לכולות חמתו בעצים ובאבנים ולהחריב בית מקדשו, ורק שלא יכלו חלילה ישראל. וכאשר שמע משה סוד זה מפי שר התורה והבין שכל מהותה היא לגלות הרחמים על ישראל, נתרצה לכתוב פרשה זו.

אברהם אוהבי

והכל מצד מדרגת ישראל הנקראים 'בנים' למקום ב"ה כאמור, שנמשך הדבר מכך ששורש גזע מחצבתם הוא יצחק שעקדו אברהם אביו על גבי המזבח למען שמו יתברך. כמו שביארו רבינו בחיי (כא, כא) והתולדות יצחק (כא, כא) שלכך הוצרכה תורה להודיע ולכתוב מה שלא היה, ומה שאין ענינו נוהג בדרך העולם, כי זהו מחכמת התורה ללמד דעת את העם בגודל חיוב אהבת השי"ת, שהרי אין לך אהבה חזקה בעולם כאהבת האב והאם לבנם, אמנם למדה תורה שכאשר עובר הבן על מצות ה' ב"ה זה דרכו כסל לו, חייבים הם שתגבר עליהם אהבת השי"ת על אהבת בנם עד שיצטרכו הם בעצמם להביאו לבית הדין לסקילה. וכענין זה כבר נעשה לעולמים בענין העקדה, שעם היות אהבת אברהם ליצחק עזה וחזקה, שהרי בא אליו אחר הזקנה והיאוש, עם זאת כאשר ציוהו הקב"ה להקריבו לפניו לעולה, טרח בדבר מיד והגביר אהבת השי"ת על אהבתו ליצחק, עד שקראו הקב"ה מתוך כך "אברהם אוהבי" (ישעיה מא, ח), ועל זה אמרו 'דרוש וקבל שכר', על שנתפרסם אז לכל העולם גודל חיוב האהבה לקוב"ה, שהיא ראויה לעבור כל מיני אהבה.

בניו מומם

ובזה למדנו גודל האחריות המוטלת על כתפינו בהיותנו נקראים 'בנים' למקום ב"ה, כמו שביאר הכלי יקר (כא, יח) שיש לכל אחד מישראל לדרוש פרשה זו היטב ולקבל שכר מוסף, שיזהר שלא לסמוך על כך שנקראים אנו 'בנים' לא-ל חי ב"ה, ויטעה ויאמר מתוך כך חלילה שהקב"ה וותרן הוא ואף אם יהיו ישראל חלילה 'בנים סוררים' הנה לא יביט הקב"ה און בעיקב ויוותר להם כדרך שמוותר האב לבנו, כי על כך אמר משה "שיחת לו לא בניו מומם דור עיקש ופתלתול" (דברים לב, ה), לומר שמה שקראם 'בניו' זהו 'מומם', שסמכו על זה ועשו עבירות חבילות חבילות ובטחו באביהם שלא ימסרם ביד מדת הדין, ועל כך כתבה התורה שהדין דין אמת, ואפילו האב חייב להביא בנו לבית דין ולמוסרו למיתה, וכאשר ישמעו פרשה זו כל ישראל,

פי יהיה לאיש בן סורר ומורה איננו שמע בקול אביו ובקול אמו (כא, יח). אמר רבי יוסי הגלילי במסכת סנהדרין (בדף עב ע"ב) שבן סורר ומורה נדון על שם סופו, כי הגיעה תורה לסוף דעתו שסוף מכלה ממון אביו ומבקש לימודו ואינו מוצא, ויוצא לפרשת דרכים ומלסטם הבריות, אמרה תורה ימות זכאי ואל ימות חייב. ומה שנהרג בסקילה החמורה מכל מיתות בית דין, על אף שבדיני נפשות מטום לזכות ככל האפשר, וכל שכן בזה הבן שעדיין לא בא לכדי מעשיו הרעים, ביאר הגור אריה שהוא מפני שמסור דינו בידי בית דין של מטה שבידם להכריח לקיים המצוות כמו שאמרו במסכת כתובות (בדף פ"א ע"א), ומפני שנידון כדין רודף שמתתו בכל מה שאפשר להמתיתו, לכך דינו בסקילה, כי אין צריך לעיין במה ימיתוהו.

ישמעאל סורר ומורה

וזו היתה מהותו של ישמעאל שנהג כבן סורר ומורה, כמו שאמרו בשמות רבה (א, א) שהוא שנאמר בו (בבראשית כא, ט) "ותרא שרה את בן הגר המצרית אשר ילדה לאברהם מצחק", שיצא לתרבות רעה, וכשגרשה שרה אותו ואת אימו מבית אברהם ישב בפרשת דרכים והיה מלסטם הבריות. אמנם עם זאת לא היה נידון על שם סופו כדין בן סורר ומורה, כמו שאמר רבי סימון בבראשית רבה (נג, ד) שבעת שעמד למות אז בצמא ושלח הקב"ה מלאך להעלות להם באר ולהחיותם, קפצו וקטרגו מלאכי השרת ואמרו לפני קוב"ה, רבון העולמים, אדם שהוא עתיד להמתית את בניך בצמא אתה מעלה לו באר, ואמר להם הקב"ה, עכשיו מה הוא, צדיק או רשע, אמרו לו צדיק, אמר להם איני דן את האדם אלא בשעתו. וכיאר היפה תואר (שם) שמפני שנמסר דינו בידי בית דין של מעלה, אין דנו הקב"ה אלא לפי שעתו, והוא מסתרי הנהגותיו יתברך אשר עמקו מחשבותיו עד אין חקר.

אני ראיתי

אמנם אמרו במסכת סנהדרין (בדף ע"א ע"ב) שבן סורר ומורה ועיר הנדחת לא היו ולא עתידים להיות, ולמה נכתבו עניניהם בתורה, בכדי שנדרוש בהם ונקבל שכר. אבל רבי יונתן אמר, אני ראיתי וישבתי על קברו, וכן ראיתי עיר הנדחת וישבתי על תלה. וביאר המהר"ל בחידושי אגדות (שם) שסבר רבי יונתן שמשמעות שתי מצות אלו, שישאל נקראים 'בנים' למקום, כמו שאמר הקב"ה "בני בכורי ישראל" (שמות ד, כב), וכאשר סרו חלילה מן הדרך והיו סוררים ומורים ולא שמעו אל קול אביהם שבשמים, ואל קול אמם היא כנסת ישראל, נתקיים בהם 'זיסרו אותו ולא ישמע אליהם', שגלו מארצם ונשפך דמם, על זה העיד רבי יונתן שישב על קברם, וכן הוא בענין עיר הנדחת, שבעוונותינו נעשה בירושלים עיר הקודש משפט עיר הנדחת, ועל שאין מי שיכנה אותה כמו שהיתה נבנית נאמר בה "והיתה תל עולם לא תבנה עוד" (דברים יג, יז), עד שיכנה אותה הקב"ה בעצמו, וכמו שדרשו במסכת בבא קמא (בדף ס ע"ב) שאמר הקב"ה אני הצתי אש בציון ועלי לבנותה באש.

והוציאו אותו אל זקני עירו

וכבר נתבאר כענין זה בזהר בלק (בדף קצ"ב ואל"ך) שכאשר נצטווה משה לכתוב פרשת בן סורר ומורה, טען לקוב"ה, רבון העולמים, הנה מלכותבה, שהרי לעולם לא תזדמן למעשה, שהרי מדרך האב והאם לרחם על בנם, ומי עשה לבנו כך. ועיקר הדבר, שראה משה בחכמתו שנאמרה פרשה

ואלה יעמדו על הברכה

העלון מוקדש לרפואת ישועת והצלחת:
יוסף בן אלישבע הדסה, דוד בן חנה, מזל נעמי בת נוריה נורית
להקדשות ניתן לפנות בטל' 076.599.599.1

לעילוי נשמת
שיינא בת מיכל, גאולה בת דינה
יחיאל בן ג'ניה
דבורה יעל בת בתיה ע"ה

יראו את ה' ולא יסמכו על מה שקראם 'בנים', שכפי הדין בבית דין של למטה שחייב האב למסור את בנו לבית דין, כן הדין גם בבית דין של מעלה.

כבוד חכמים ינחלו

ועיקר גילוי מדרגת ה'בנים כראוי' הוא מתוך דבקות אמת בחכמים אמיתיים שבכל דור המוסרים התורה כנתינתה מסיני, כמו שאמר רשב"י להרעיא מהימנא בזוהר קדושים (בדף פב ע"א ואילך) שכאשר דבק האדם בתורתו של משה רעיא מהימנא דישאל כפי שמוסרים אותה מדור לדור חכמי ישראל האמיתיים כנתינתה מסיני, ומכבד להם האדם כראוי ודבק בדעתם הקדושה, בזה מתקיים הכתוב "כבוד חכמים ינחלו" (משלי ג, לה), שעולה ומתעלה כבוד התורה האמיתי האחד בכבוד חכמים אמיתיים הללו, ומתוך שמתגדל כבוד התורה בעולם עולה ומתעלה הכבוד עד לשורשו שבכתר העליון, ובזה מתגלה מדרגת ה'בנים' של ישראל, ומתגלים רחמים עליונים מאד לפדות את ישראל מגלותם, ועוברת ומתבטלת אחיזת הדין והסתר הפנים מהעולם כולו.

בן יכבד אב

ובאר רשב"י (סו) שהוא מפני שעל משה רעיא מהימנא העיד הקב"ה ש"בכל ביתי נאמן הוא" (במדבר יב, ז), שמתוך שהיה עובד תמיד את הבורא ב"ה בנאמנות אמת, ירש למדרגת ה'בן', ובו ועל ידו באים כל ישראל למדרגת 'בנים', שכאשר דבקים הם בו ובדעתו הקדושה כפי שמסר והעביר מדור לדור, מתגלה בהם מדרגת ה'בנים' למקום ב"ה, ומתקיים בהם הכתוב "בן יכבד אב" (מלאכי א, י), שמתעלה בהם ועל ידם כבוד הקב"ה בעולם, כפי הראוי להם מצד שורש גזע מחצבתם הרוממה. ודרך הדבקות בחכמים שבכל דור הוא שיהיו מצווים ועושים ויסורו למשמעתו יתברך כפי שמלמדים אותם החכמים מיד בלא עיכוב, וכענין שאמרו ישראל בסיני 'עשה ונשמע', ומתוך נאמנות זו כ'עבד נאמן' המקיים ציווי רבו תיכף ומיד בלא עיכוב, ושלא על מנת לקבל פרס, בזה יורשים ישראל לתורה ונתגלה בהם מדרגת ה'בנים' למקום ב"ה, וכנרמז בתיבת 'בן' העולה בראשי תיבות 'בן נאמן', שהוא מדרגת משה רעיא מהימנא כאמור, וכמו שכתב המגלה עמוקות (בפ' ואתחנן, אופן קמ).

עורו ישנים

והוא ענין השופר, שבא לעורר הישנים שיקצו מתרדמתם ועוררו ליבם לשוב לחיק אביהם שבשמים מתוך גילוי עוצם האהבה שבין ישראל לאביהם שבשמים כמו שכתב הרמב"ם בהלכות תשובה (בפ"ג ה"ד), וכמעלת אהבת אבינו אברהם לבורא ב"ה שתיכף כאשר נצטווה לעקוד את את יצחק בנו אהובו יחידו הלך בשמחה לקיים רצון בוראו ללא עיכוב לרוב אהבתו אותו, וכמו שאמר רבי אבהו במסכת ראש השנה (בדף טז ע"א) שלכך תוקעים בשופר של איל, שאמר הקב"ה תקעו לפני בשופר של איל כדי שאזכור לכם עקידת יצחק בן אברהם, ומעלה אני עליכם כאילו עקדתם עצמכם לפני.

ועיקר הדבר הוא ביום הדין שבראשית השנה, כמו שאמרו בתנחומא (וירא, כג), שביקש אברהם מהקב"ה שכאשר יהיו בניו של יצחק חוטאים ונכנסים לצרה, תִּזְכַּר להם עקדת יצחק ויחשב לפניו יתברך כאילו צבור אפרו על גבי המזבח ויסלח להם ויפדם מצרתם, והשיבו הקב"ה, אתה אמרת את שלך ואומר אני את שלי, עתידים בניו של יצחק לחטוא לפני ואני דן אותם בראש השנה, אלא אם מבקשים הם שאחפש להם זכות ואזכור להם עקדת יצחק, יהיו תוקעים לפני בשופר של זה, ושאלו אברהם, ומה הוא השופר, ואמר לו

הקב"ה, חזור לאחורייך, מיד "וישא אברהם את עיניו וירא והנה איל אחר נאחו בסבך בקרניו... ויעלהו לעולה תחת בנו" (בראשית כב, יג).

שובו בנים שובבים

והוא שאמר רבי יצחק במסכת ראש השנה שם בסמוך (בדף טז ע"ב), וכן אמרו בירושלמי ראש השנה (בפ"א ה"ג) שבעת הדין והמשפט שבראשית השנה אין דנין את האדם אלא לפי מעשיו של אותה שעה, וכענין שנאמר בישמעאל (בבראשית כא, יז) "כי שמע אֱלֹהִים אֶל קוֹל הַנְּעָר בְּאִשְׁרֵהּ הוּא שֵׁם", כלומר שאינם נידונים כדין בן סורר ומורה שנידון על שם סופו כאמור. ובאר רבינו שלמה קלוגר בחכמת התורה (בפ' וירא, עמ' תרד) שהוא מפני שהשופר הרי הוא כקול ה' המכריז לישראל 'שובו בנים שובבים' כאמור, ואם שומע האדם לקול השופר ומתעורר ליראה את ה' הנכבד והנורא, הרי זה במקום 'ויסרו אותו' הנאמר בבן סורר ומורה, ואם אינו שומע חלילה בקול השופר, הרי שנצרך הקב"ה לסנהדרין ונידון בדין הגמור חלילה. ורצה אברהם שימחול להם הקב"ה בכל אופן, אבל הקב"ה אמר שאינו כן, רק אם יהיו תוקעים בשופר ויעיל להם השופר, אז לא יהיו נידונים כדין בן סורר ומורה, אבל אם לא יתקעו בשופר, שפיר יהיו נדונים בדין סורר ומורה וימסרם לבית דין של מעלה.

כמה רכיף אינש דעתיה

כי כאשר ציינת האדם לקול השופר כאמור מתגלה בו מדרגת ה'בן' וה'עבד נאמן', כמו שכתב השל"ה (בפ' שופטים, תר"א כא) שמה שאמר רבי יהודה במסכת ראש השנה (בדף כו ע"ב) שצריך השופר להיות כפוף, רומז לאות כ' שהיא כפופה, וכענין העבד נאמן הכפוף לרבו, וכמו שאמרו שם בגמרא בטעם הדבר ש'כמה דכיף איניש דעתיה טפי מעלי', ופירש"י (סו) שנרמז בזה לאדם שיכבוש פניו בתפלתו לארץ, להזכיר עקידת יצחק, וכמו שיאר היערות דבש (בח"א דרוש א) שמפני שמסופקים אנו אם כענין 'בנים' אנחנו או 'עבדים' לכך תוקעים אנו תרועה ושבירים, ש'תרועה' הוא מצד מדרגת 'בן', שהם יסורים של אהבה, ו'שבירים' הם מצד מדרגת עבד, שהם יסורים המשברים כל גופו של אדם, אבל כאשר שומע האדם היטב לקול השופר ומתחרט כראוי על כל עוונותיו, מתגלים עליו בזה רחמים גדולים מדרגת 'בן', וחותר לו הקב"ה חתירה מתחת כסא כבודו ומושיט לו ימינו לקבלו בתשובה, ולא יהיה נידון חלילה כענין 'בן סורר ומורה'.

שומע בקול אביו ואמו

והוא כענין המובא בדברי רבנו האריז"ל בפרי עץ חיים (שער השופר א) שסוד השופר הקצר ורחב הוא ענין הכתוב (בתהלים קיח, ה) "מן המצר קראתי י"ה ענני במרחב י"ה", שמתוך הוצאת הקול מהחלק הקצר אל הרחב ממשכיכים הארת עתיקא קדישא להמתיק ולבטל כל הדינים. כי מתוך כך נדונים ישראל לזכות, וכמו שבאר בליקוטי תורה והש"ס למהרי"א מזידיטשוב (בפ' כי תצא, דף קי ע"ב) שבזה מתקנים ישראל הקלקול של הבן סורר ומורה, ושבים לשמוע בקול אביהם ואמם, ונמשכים עליהם רחמים גדולים מצד מדרגת ה'בן' וכאמור. ועיקר הדבר, שמובטחים הם ישראל בזה שתתמיד תשובתם כראוי, כמו שכתב השם משמואל (בפ' כי תצא, תרע"א) שמתוך התעוררות התשובה הנשפעת לישראל בקול השופר, חוזרים הם ומתנדבקים בשלשלת קודשם עד האבות הקדושים, ושופעת בהם רוח חיים חדשים ממקור ישראל, ובודאי תתמיד תשובתם וישארו נאמנים להשי"ת ותורתו.

"ורות דבקה בה" (רות א, יד)

משיעור יום ד' אחרי מות קדושים תשע"ז

א

שהגוף הוא שיגרום לו להמשכת הנשמה ואור השכינה למטה במקום העביות והגשמיות.

ובכך יעלו לעתיד הגופים להתכלל בדקות הרוחני, שהוא תכליתם האמיתי, וכל מה שברא הקב"ה את הגוף הגשמי והעבה הוא בכדי לתקנו ליחדו ולהעלותו בתיקון העתיד לבוא, ובזיכרון הגוף יעלה החומר לצורה, ומה שהיום הגוף מלא בחסרונות הוא אך מפני שאינו מתוקן בתיקון הרוחני, אך לעתיד נראה איך שכל מה שהחשבנו לחיסרון הוא עצמו הסיבה לתיקון והעליה הגדולה לדבקות השלם בה' ב"ה, וכאשר יזדככו הכלים והגופים הרי שבזה יתבטלו ממילא כל החסרונות, וישאר הגוף לשבת, ויהיה לסיבה לדבקות בה'.

ב

וענין זה הוא מפני שבזיכרון שלעתיד לא ינגדו הגוף והכלים המגושמים שבעולם הזה לאור ה' ב"ה, אלא יהיו הם עצמם הסיבה והכלי להשראת

כעת באורך הגלות נמצאים הגוף ומדרגת הכלים בענין של בירור תיקון זיכרון ועליה, אמנם לעתיד לבוא בתחיית המתים יחזרו הכל לשורש חיותם, שיעמיד הקב"ה את כל הכלים והגופים שיהיו גם הם דבקים בו יתברך לבדו, והוא שאמר ריש לקיש במסכת סנהדרין (בדף צא ע"ב) שיעמדו המתים במומן ולאחר מכן מתרפאים, וכן אמר רבא במסכת פסחים (בדף סח ע"א) שאמר הקב"ה כמו שמחצתי כן ארפא, ופירש רש"י (סו) שכדרך שהם מתים חגרים סומים אלמים, כך הן חיים במומן, ואחר כך מתרפאים, כמו שכתוב (בישעיה לה, ו) "אז ידלג כאיל פסח", ומשמעות הדבר, שיקום כל אחד תחילה עם אותה העביות שהיה בה בחייו, בדי שתהיה אותה העביות והריחוק בעצמה סיבה להתקרבותו ודבקותו שם בחי העולמים ב"ה, וכגום אם היה לאדם בעת מיתתו רצון גדול ועצום לקבל לעצמו איזה ענין, הנה בתחיית המתים יקום עם רצון זה, אך על ידי ט"ל התחיה יהפוך רצון זה להיות לו להשתוקקות גדול להתדבק בבורא ב"ה ובאור השכינה הקדושה, נמצא

השכינה כאמור. כי עתה שורה אור הנשמה והשכל כמוח והלב, ובמדרגת הגוף והדמים לא נשפע דעת ורצון לדבוק ברוחני, אך לעתיד לבוא יתפשטו הנשמה והדעת בכל האברים כולם כמו שאמר רבי חייא בר אבא בבראשית רבה (כו, ו) שבעולם הזה הרוח היא נבזקת באחד מאיבריו של אדם, אבל לעתיד לבא היא נבזקת בכל הגוף, כמו שכתוב (ביחזקאל לו, כז) "ואת רוחי אתן בקרבכם". והוא בסיבת התייחדות הכלים באורות, היינו דבקות הנשמה והדעת בכל האברים, ויתעלו כל האברים להתייחד עם מדרגות המוח והלב. וכפי שעתה תאב האדם מתוך גופו לאיזה דבר גשמי עד שאין סרה התאוה מנגד עיניו, הנה כך לעתיד ירצה האדם את הדבקות באור השכינה במדרגת עץ החיים, וכמו שאמר שלמה במשלי (ג, יב) "ועץ חיים תאווה באה", וגם מדרגת הדומם תעלה במדרגה, כי להחיות המתים תתגלה מדרגת עתיק שמשם הוא ט"ל התחיה כמו שאמר רשב"י בזהר חדש כי תשא (בדף נו ע"א), ויאיר טל התחיה עד למדרגת הדומם, וכמו שאמר הכתוב (בחבקוק ב, יא) "כי אבן מקיר תזעק", כי יהיה גילוי האלהות גם על מדרגת הדומם, וכנרמז בתיבת 'תזעק' (עם האותיות) העולה כמנין 'עתיק' (ע"כ).

ולעתיד יופנה ה'רצון לקבל' אל ה' ב"ה בעצמו, ולא לענין ריחוק מדין גהנם ולקרבנה לעונג גן עדן, שגם רצון כזה לקבל איזו טובה או להנצל מאיזו רעה ברוחניות נחשב הוא לעביות בערך אור השכינה ואור ה' ב"ה שישרה על האדם לעתיד, ועל כך אמר רשב"י בתיקונ"ז חדש (בדף קיז ע"א) על הכתוב במשלי (ל, טו) "לעלוקה שתי בנות הב הב", שהוא שצווחין העולם ככלבא 'הב הב', הב לן עותרא דעלמא הדין, הוא עושר העולם הזה, והב לן עותרא דעלמא דאתי, הוא עושר העולם הבא, וכנגד זה, הרצון לדבקות בה' ב"ה ללא כוונת רצון לקבל תענוג מהרוחני, הוא למעלה מכל הרצונות.

ג

והנה הצדיקים הגדולים זוכים לכל זה עוד בחייהם בעולם הזה, וכמו שאמר דוד המלך (בתהלים לה, י) "כל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוך", ואמר עוד (שם קג, א) "ברכי נפשי את ה' וכל קרבי את שם קדשו", כי היו כל אבריו צמאים ודבקים בה' ב"ה, וכך באים הצדיקים למעלה גדולה עד שגם מדרגת הדומם עולה במחיצתם למדרגה גדולה ושורה עליו מאור דעתם הקדוש, וכענין 'אבן מקיר תזעק' כאמור, והוא מתוך שעוסקים הם תמיד בתורה לשמה, וכל המצוות שמקיימים הכל הוא לשם יחוד ה', וכל מצווה דומה בעיניהם כקריאת שמע שיש בה יחוד ה', ולכן תמיד הם בביטול הגמור, ויש להם מסירות נפש גדולה בכל לימוד ובכל מצווה.

ומתוך שכל עבודתם היא בסוד היחוד ודרך עץ החיים, נמשך להם בתורתם ט"ל תחיה, ובזה יש להם חיות במדרגה של דעת ונשמה גם באברים, ולכן לא שייך בגופם צד המיתה, עד שראויים כל הצדיקים הגדולים לעלות בסערה השמימה כאליהו הנביא, כי כללו חומר בצורה כבר בחייהם. והם מקום השראת השכינה שנתן הקב"ה בישראל והשאיר בנו את אורו יתברך גם בגלות ועל ידם נוכל לפתוח את הפתח לגאולה. ועל כך פתח ואמר אליהו בהקדמה לתיקונ"ז (בדף יז ע"ב) אמר קוב"ה, אנת חשבת דמיומא שאתחבר בי מקדשא דאעלנא בביתא דילי ואעלנא בישובא, לאו הכי, דלא אעלנא כל זמנא דאנת בגלותא, הרי לך סימנא, שראשי נמלא ט"ל (-אמר קוב"ה לשכינה, וכי את חושבת שמיים שנחבר בית המקדש נכנסתי בבית המקדש בירושלים של מעלה, אין הדבר כן, כי לא נכנסתי לשם כל הזמן שאת בגלות, והרי לך סימן לך, שראשי נתמלא מענין ה'ט"ל), כי הצדיקים העוסקים בתורה לשמה הם בסוד התפארת, וכיעקב שנתברך מיצחק (בראשית כז, כח) "ויתן לך האלהים מטל השמים", ובהם ועל ידם נשפע ט"ל התורה. והסימן שהשי"ת לא עזב אותנו והוא מאיר לנו ונמצא עימנו, זהו קיום הצדיקים הגדולים העוסקים בתיקון השכינה שבכל דור, ומהם יש לנו ט"ל תחיה ועליה לשכינה, וכענין הכתוב 'שראשי נמלא טל', וכל חיותינו וכל עליית השכינה הוא מאלו הצדיקים העוסקים בתורה לשמה, כמו שאמר שם 'שלימו דילה וחיים דילה איהו טל' (-כל שלימות צרכיה וכל החיים והפנימיות שלה הוא סוד הטל).

ד

והריחוק בו נמצאים הגוף ומדרגת הכלים כעת בעת הגלות, הוא מפני שככל שהכלי והגוף נמוך יותר כך רחוק הוא מהדעת והרצון לה' ב"ה ואין הדעת הקדוש שבעץ הדעת מתפשט שם, וכל שכן שאינו משיג בסוד עץ החיים, ותכלית הכל הוא לכלול את הכלי באור ולייחדם, והוא התכללות החומר בצורה גוף בנשמה, ובשורש הדברים היא התכללות עץ הדעת בעץ החיים, ובפשטות ענין עץ הדעת ועץ החיים הוא שיעור ומדרגות

בידיעה מהשי"ת ומגדולתו, וט"ל התחיה היא התורה הקדושה המחיה את כל הבריאה בצירופיה הקדושים, וכאשר יהיה לעתיד לבוא היחוד השלם וכמקרא שכתוב (בזכריה יד, ט) "ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד", תתגלה אז קדושת התורה וט"ל התורה, ש'טל' עולה כמנין 'הוי"ה אחד' כמו שאמר רשב"י שם בזהר חדש כי תשא (בדף נו ע"א), והדבקות בתורה הוא בעצמו התחיה למתים, כי כל שאינו דבוק בתורה קרוב הוא יותר אצל צד המיתה וכן להיפך, וכמו שדרש רבי אלעזר במסכת כתובות (בדף קיא ע"ב) מה שכתוב (בישעיה כו, יט) "כי טל אורות טליך וארץ רפאים תפיל" שכל המשתמש באור תורה, אור תורה מחייהו, וכל שאין משתמש באור תורה, אין אור תורה מחייהו, אלא שעתה ניכר החיות לעוסק בתורה במוחו ובליבו, אך לעתיד תתגלה החיות גם על הגוף וחסרונו, שיהפוך הגוף לסיבת הדבקות, ותתפשט דעת קדוש ומדרגת נשמה גם על אבריו, ולא יהיה יותר ריחוק וחסרון מצד הגוף.

ה

וידיעת השי"ת מצד עץ הדעת, היא הידיעה שאנו יודעים כעת בעולם הזה, שהיא ידיעה מתוך צד של פרודים וריבויים ופרטים רבים בכל ענין, וכן הוא בתורה, שיש אסור ומותר, כשר ופסול, טהור וטמא, וכיוצא בכל עניני ניגודיות, והוא ענין בירור הידיעה את השי"ת מצד תיקון עץ הדעת, שהוא בירור מצד הגופים והכלים, ולכן בעולם הזה עיקר עליית הנשמה סובב אחר תיקוני הגוף ועל ידו, כי שורש הגוף והכלי הוא בעץ הדעת. אבל לעתיד תתגלה המדרגה של לוחות ראשונות וסוד עץ החיים, ובמדרגת עץ החיים הכל הוא בסוד יחוד ה', ובכל ענין רואים את יחוד ה', ואף מדרגת הגוף תגלה את יחוד ה'. ולכן תתגלה מדרגה זו רק כאשר יכלה הרע מן הארץ, כי עתה אין יחוד ה' לעיני הנבראים, וכאשר יבטל הקב"ה ליצר הרע מן העולם, יתגלה היחוד שבמדרגת עתיק ותתגלה התורה ממדרגה זו, שהיא עצמה ט"ל תחיה לכל הגופים והכלים שהיו עד עתה רחוקים מן התורה ומן הנשמה והדעת, ובזה יתגלה בכל המצוות יחוד ה' כמו שנגלה לנו בלוחות ראשונות, שלכך היו צריכים דור זה לאכילת המן קודם מתן תורה כמו שאמר רשב"י במכילתא (פ' בשלח, מס' דויהו, פתיחתא), כי המן הוא מסוד ט"ל תורה, ומצד מדרגת עתיק.

כי הנה כעת יחוד ה' הוא כמוח והלב, ולכן עיקר ענין המיתה כעת הוא לגוף, ולא ללב והמוח שיש בהם יחוד ה', וכענין שכתוב (בשה"ש ה, ב) "אני ישנה ולבי ער", שהמתים נקראים כעת ישנים, כמו שכתוב (בדניאל ב, י) "ורבים מישיני אדמת עפר יקיצו", אבל לעתיד תתפשט הדעת בכל האברים, שהם רמ"ח מצוות עשה ושס"ה לא תעשה שכנגד סוד האברים והגידים, כי יתגלה הדעת ליחוד ה' בכל המצוות, והיחוד של אחדות ה' היא כנגד מדרגת עתיק. ומפני שאין האדם יכול לחשוב ממדרגה זו, לכך הוא רק בביטול המוחלט במסירות נפש דקריאת שמע כמו שאמר רשב"י שם בזהר חדש כי תשא (בדף נו ע"א), שמפני שאין עתה הגוף מזוכך לחשוב מיחוד ה' לכן מקבלים אנו בקריאת שמע לארבע מיתות בית דין, בכדי לבטל את הגוף שאינו משיג ביחוד ה', אך לעתיד שתתגלה מדרגת עץ החיים ויתבטל הרע מן העולם, יהיו כל המצוות בסוד יחוד ה', כי הגוף והאברים יהיו בעילוי ויהיה נכלל החומר בצורה כאמור, ולכן יוכל הגוף לעמוד, כי יבואו למדרגה גדולה יותר ממה שעמדו לפני הר סיני.

ו

והרצון לעץ החיים אינו כמו שחושבים, שהם ענינים שבשמים ובהשגות רזין וסודות נעלמים, כי הקב"ה עשה הכל פשוט, כמו שרואים שרוב אברי האדם מורכבים ונסתרים, ורצה הקב"ה שנראה את האדם פשוט כמו שעשאו הקב"ה בקומתו ובצלמו, ומבלי שיראה לאדם את כל הרכב אבריו הפנימיים. וכענין זה הוא מה שרצה הקב"ה שנראה את הבריאה שלו יתברך בפשטות, ועל זה אמרו בסתרי תורה שבזוהר תרומה (בדף קמו ע"א) ששבעת בנצטוה משה להקים המשכן אמר לקוב"ה, מי יוכל להתקרב אצל השכינה וליקח אותה עד שיוכל לתקנה, והשיב לו הקב"ה שאין ענין תיקון השכינה כמו שאתה חושב שתלוי הדבר בהשגה וטורח גדול, אלא "מאת כל איש אשר ידבנו ליבו" - מההוא רעותא ורוחא דלהון תסבון לה ותשלימון לה (-מנדבות הרצון ורוח שלהם תקחו אותה ותשלימו אותה), ורצה הקב"ה לומר בזה למשה רבנו, שאמנם סוד תיקון השכינה ביחוד ה' בכל המצוות ובסוד עץ החיי, אינו דבר שמסור לרבים, והיא מדרגות הצדיקים הגדולים מאד, אבל מאידך יכול כל איש מישראל להיות שייך באמת במדרגה זו של תיקון השכינה, כי נעשה הדבר מתוך כל התעוררות רצון האדם אל השי"ת, ולכן

